

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

УДК 339.924

КРИВЕНКО Н.В.

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", м. Київ

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ МІЖ КРАЇНАМИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

В роботі розглянуто розвиток міжнародної економічної інтеграції між країнами, що розвиваються, проаналізовано особливості їх інтеграції у певні періоди, здійснено порівняння цілей, причин та особливостей інтеграції у групувань залежно від рівня розвитку їх країн-членів, представлено вплив міжнародних організацій на розвиток даного процесу.

Ключові слова: міжнародна економічна інтеграція, країни, що розвиваються, співпраця, розвиток.

KRYVENKO N.

National scientific centre "Institute of agrarian economics"

INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION BETWEEN DEVELOPING COUNTRIES

There is an increase of the number of integration groups in the world, and the share of those whose members are developing countries is growing. It is worth paying attention to the differences of the goals of integration between developed countries and developing countries, in particular for the first, integration is a consequence of a high level of productive forces and a condition for their further development, while the latter seek to change their place in the international division of labor, overcome economic backwardness, special attention was paid to the sphere of production etc. Although participation in integration processes affects the place in the international division of labor for countries of different levels of development, because of this participation the trade policy, income investments are depended, specialization may deepen and so on. Given the position regarding cooperation among developing countries, groups are still singling out where integration has reached a higher level. The analysis of individual periods shows the features of international economic integration, in particular - in the initial stages it was guided by short-term interests, countries sought to industrialize, there was an adaptation to the needs of developed countries, the introduction of joint projects for production and so on. In the future there is a tendency to create new groups, the acceleration of the growth of the economy of developing countries, associated with the deepening of integration, becomes characteristic. After all, the impact of integration on employment, income, productivity, production largely determines the further development of members of the groups. Trade policy should also contribute to the economic development of the country and the welfare of society, as it affects the directions and volumes of foreign trade, consumption of products and other. International organizations support integration between developing countries and attract developed countries, as evidenced by relevant documents of the WTO, the UN and others.

Key words: international economic integration, developing countries, cooperation, development.

Постановка проблеми. Прагнення отримати переваги від міжнародної економічної інтеграції (МЕІ) сприяє збільшенню кількості інтеграційних угруповань. Значну частку серед них займають об'єднання між країнами, що розвиваються, хоча питання їх ефективної інтеграції залишається дискусійним. Створено десятки угруповань між країнами Африки, Латинської Америки, в останні роки зростає їх кількість у Азії. Оскільки спостерігається економічний розвиток таких країн, вплив інтеграції на світовому торгівлю, а також поглиблення інтеграційних процесів, то це підкреслює важливість дослідження даного питання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток інтеграційних процесів зумовив поглиблення вивчення МЕІ і, зокрема, між країнами, які розвиваються. Ці питання досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені: К. Бородин, С. Конє, Н. Лівенцев, Р. Майксел В. Медведєв, Е. Нікітіна, В. Почекіна, В. Соколов, А. Філіпенко, Р. Шамс, Ю. Шишков та ін. При чому продовженню аналізу сприяють збільшення кількості інтеграційних угруповань між країнами, що розвиваються, залучення до інтеграції нових учасників, особливості їх цілей та ін.

Мета статті полягає у дослідженні МЕІ між країнами, які розвиваються, аналізі підходів щодо її доцільності та розвитку.

Виклад основного матеріалу. Вагоме значення МЕІ підтверджується значною низкою досліджень даного явища, зокрема особлива увага приділяється проблематиці інтеграції країн, які розвиваються.

При цьому, С. Конє зазначає, що фактично в літературі з економічної інтеграції, виділяється два підходи щодо її аналізу – універсалізм та диференціація залежно від рівня розвитку. Для першого характерне визначення загальних умов для покращення добробуту, які прийнятні для будь-якого типу економічної інтеграції, а другого – врахування рівня розвитку країн [1, р. 387]. Вважаємо, що останнє є досить доцільним, оскільки від цього залежать причини інтеграції, визначення цілей, проходження самого процесу та ін.

Так, Медведєв В.Ф., Почекіна В.В., Нікітіна Е.І. розрізняють специфічний характер цілей інтеграції для розвинених країн та тих, що розвиваються – для перших інтеграція є наслідком високого рівня продуктивних сил та умовою для їх подальшого розвитку, а для других – об'єднання забезпечує зміну положення у міжнародному поділі праці (МПП), прискорення економічного росту, оптимізацію структури національної економіки [2, с.8]. Вважаємо, що участь країни у інтеграційних процесах впливає на її місце у МПП для країн різних рівнів розвитку, оскільки залежно від участі у певних угрупованнях змінюється торговельна політика, надходження інвестицій, може поглиблюватись спеціалізація тощо.

Також відрізняються і причини, які зумовлюють прагнення до МЕІ. Для розвинених країн інтеграція є необхідністю, яка слідує з вимог досягнутого високого рівня продуктивних сил, а для тих, що розвиваються необхідність виходить з того, що завдяки МЕІ для них стає можливим усунення складнощів в економічному розвитку, передусім в індустріалізації. Тому мета полягає у створенні оптимальної структури господарства; прискоренні економічного розвитку; зміні підлеглого стану у МПП та ін. [3, с.45]. Крім того, в основі інтеграційних процесів країн, які розвиваються є прагнення об'єднати зусилля для подолання економічної відсталості. Усунення тарифів розглядається як один із засобів індустріалізації через регіональне заміщення імпорту шляхом “обміну” ринків для кожного товару [4, с. 27].

Кількість інтеграційних угруповань між країнами, які розвиваються досить значна, зокрема це впливає вже з того, що більшість країн світу є їх членами. Так, наприклад, ще більше 15 років тому за даними СОТ з 243 об'єднань (що пройшли нотифікацію в ГАТТ/СОТ тобто з 1948 р.) 73 – 97 угруповань, або 30-40 % було створено між країнами, які розвиваються. При цьому, експерти СОТ виділяють найефективніші в Африці (11), Азії (6), Близькому Сході (1) [5, с. 225]. Звичайно, розвиток інтеграції останніх не досяг високого рівня, проте порівняно з іншими угрупованнями про це можна стверджувати, що свідчить також про можливість інтеграції серед таких країн.

До угруповань Південь-Південь (тобто між країнами, що розвиваються) входять країни з низьким прибутком і подібними економічними структурами, їх митні союзи не розраховані на ефект виробничої спеціалізації та збільшення масштабу виробництва. При цьому протекціоністські тарифи переборюються високим капіталом, і можуть сприяти створенню монополій та олігополій в регіоні, які намагатимуться вийти і на зовнішні ринки. Вважають, що можливості індустріалізації для таких країн невеликі. Ефективнішими може бути об'єднання країн, як наприклад, латиноамериканських, які мають великі імпортозаміщувальні виробництва (доволі повний набір галузей, які сформували їх національні господарські комплекси). Лібералізація внутрішньої регіональної торгівлі за таких умов дозволяє підвищувати ефективність виробництва за рахунок збільшення його обсягу та ринку збуту. Відповідно до економічної теорії зовнішня торгівля сприяє внутрішньопромислому поділу праці, а оскільки в країнах, які розвиваються з середнім прибутком переважає дрібносерійне виробництво та різноманітний асортимент виробленої продукції, його концентрація приносить відчутний ефект масштабу виробництва. Отримання ж довгострокового ефекту потребує кваліфікованої робочої сили, припливу капіталу, але для країн, що розвиваються, крім азійських такі умови відсутні [6, с. 447-448].

Вплив економічної інтеграції для країн, які розвиваються не можна обмежувати лише виробництвом та споживанням, необхідно враховувати зайнятість, дохід та продуктивність. Крім того, в ряді досліджень зазначається, що економічна інтеграція між країнами, які розвиваються має розглядатись як підхід до вирішення питання економічного розвитку, а не тарифної політики [7, р. 141]. В свою чергу, вплив на зайнятість, дохід, продуктивність, виробництво і визначатимуть подальший розвиток членів угруповань. Звичайно, і торговельна політика має сприяти економічному розвитку країни, добробуту суспільства, оскільки впливає на напрямки та обсяги зовнішньої торгівлі, споживання продукції та ін.

З позиції критерію розвитку членів інтеграційних угруповань принципово змінюється структура останніх. Якщо на початку 1980-х рр. угоди між розвиненими країнами та тими, що розвиваються складала майже 60% від загальної кількості преференційних торговельних угод, між країнами, що розвиваються – 20%, між розвиненими – 20%, то до 2013 р. угоди Південь-Південь стають домінуючими, тобто зміцнюється роль країн, що розвиваються як суб'єктів світової економіки та змінюються пріоритети щодо інтеграції [8, с.238]. Вважаємо, що залежно від розвитку інтеграційних процесів в об'єднаннях, зміни їх торговельної політики можуть спостерігатись і зміни на світових ринках.

Варто зазначити, що часто інтеграція країн, що розвивається реалізується досить повільно через такі стримуючі чинники, як:

- чинники стану внутрішньої економіки країн (монокультурність, низький рівень розвитку продуктивних сил тощо); особливості взаємних відносин (недостатній розвиток інфраструктури, зокрема роз'єднаність транспортних систем, слабкість матеріальної бази; країни мало доповнюють одна одну);
- чинники зовнішнього порядку (збільшення фінансової залежності розвинутих країн, вагомий контроль ТНК над експортним виробництвом та зовнішньою торгівлею країн, що розвиваються);
- політичну нестабільність.

З цього слідує, що економічна інтеграція у світі, що розвивається, переважно є інтеграцією потенційною, своєрідною “предінтеграцією”, але прагнення до неї показує загальну тенденцію розвитку світового господарства [3, с.45-46]. В. Соколов вважає, що країни нижчого економічного розвитку не

виробляють достатньої кількості необхідних для них товарів та послуг, і їх економіки не можна вважати взаємодоповнювальними, а навпаки вони часто конкурують на світових ринках [9, с.42].

До речі, в країнах, що розвиваються МЕІ спочатку розповсюджується на сферу виробництва, а потім – лібералізацію торгівлі між ними на відміну від розвинених країн. Це зумовлено тим, що оптимальній структурі економіки угруповань перешкоджають не стільки штучні обмеження у вигляді торговельних бар'єрів, скільки природні – низький рівень розвитку економік, низький рівень їх взаємодоповнювальності, які можна усунути активізацією виробничої співпраці; виробнича співпраця вимагає більшої координації країн, що легше досягається в межах угруповань [5, с.219].

Варто зазначити, що для країн, які розвиваються у окремі періоди характерними є певні особливості щодо інтеграції (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості МЕІ для країн, що розвиваються

Період	Особливість	Приклади, окремих найрозвиненіших інтеграційних угруповань країн, які розвиваються
1960–1980 рр.	через економічні складнощі країни керуються короткостроковими інтересами, розглядають інтеграцію як інструмент підвищення рівня економічного розвитку та сприяння індустріалізації	ЕКОВАС, ВАС, САКУ (Африка),
кінець 80-х рр.	вчені почали орієнтуватись не на інтеграцію, а взаємну співпрацю	
межа 1980–1990 рр.	занадто низький рівень внутрішньорегіонального поділу праці та економічної взаємодоповнювальності; спрямованість на треті країни (лібералізація не сприяла внутрішньо регіональній торгівлі); проявилась тенденція пристосування до потреб основних партнерів розвинених країн; спільні проекти по виробництву, освоєнню природних ресурсів та ін. суттєвої ролі не відігравали для розвитку економіки, і значно залежали від інвестиційної активності західних ТНК	МЕРКОСУР, КАРИКОМ, Андське співтовариство, ЦАОР, Група “трёх” (Латинська Америка),
початок 90-х рр.	Спостерігається тенденція до створення нових угруповань та підписання нових угод в межах раніше створених об'єднань, що зумовлено інтеграційним бумом у 90-х рр. в різних країнах, ростом частки взаємної торгівлі, прагнення створити загально регіональне інтеграційне угруповання	АСЕАН, СААРК (Азія), Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (Близький Схід)
1990- – 2000-і рр.	Прискорення росту економіки країн, які розвиваються пов'язане і з поглибленням їх інтеграції. З 1996 по 2009 р. темпи приросту торгівлі Південь-Південь становили 12%, що на 50% більше ніж Північ-Південь. Також більшу вагу набувають ПП Південь-Південь, за зазначений період вони росли щорічними темпами 20%, хоча з нижчої вихідної точки (на них приходиться 10% сукупних відтоків ПП). Охоплюють не лише видобуток необроблених ресурсів, але й налагодження горизонтальних та вертикальних зв'язків, що можуть створити потенціал для обробної промисловості та експорту поряд з якіснішими робочими місцями	

Джерело: складено за даними [5, с.221-222; 10]

На початкових етапах спостерігалось переважно створення ЗВТ, при цьому характерною була часткова лібералізація торгівлі і Р. Лангхамер вводить термін – зона преференційної торгівлі, які переважно тоді і формувались, де інтеграція дала найкращий результат. Динаміка росту торгівлі спостерігалась перші 5–7 років, а у 80-і рр. – знизилась. У виробничій сфері створювали об'єднання координаційно-консультаційного типу, узгоджуючи напрями співпраці, країни брали участь на основі компенсаційного принципу, тобто розподілу переваг відповідно до вкладу. Найефективнішими виявились об'єднання по реалізації галузевих програм (ЛАЕС, СААРК та ін.). У фінансовій сфері створювали регіональні банки розвитку, зокрема Азійський, африканський, південноамериканський для фінансової і технічної підтримки. Для узгодження позицій на зовнішніх ринках формували товарні асоціації і укладали міжнародні товарні угоди між країнами значними виробниками сировини (ОПЕК, МАБС та ін.). У 1960–80-і роки на заваді МЕІ стали: порівняно низький рівень економічного розвитку країн, низька ступінь взаємодоповнюваності економік, вузькість внутрішніх ринків, однотипність товарної структури експорту та галузевих структур, недосконалість організаційного механізму багатьох економічних програм, значна різниця в рівнях економічного розвитку країн, що призвело до нерівномірного розподілу вигод від лібералізації та розбіжностей по реалізації програм по взаємній економічній співпраці та ін. [5, с. 221]. Хоча між країнами, що розвиваються спостерігалось створення угруповань, певні особливості, проте, вважаємо, що саме низький ступінь взаємодоповнюваності став однією з основних причин, яка завадила успішній інтеграції.

При цьому існує позиція, що економічні угруповання країн, які розвиваються не відповідали критеріям економічної інтеграції, тому краще говорити про регіональне співробітництво [5, с.222]. Доречним є твердження С. Коне, що концепція співробітництва передає ідею оборотності, а інтеграція – навпаки необоротності [1, р. 389]. Вчений вважає, що в цілому процеси будь-якої економічної інтеграції є однаковими. Вони проходять подібні етапи, і всі потребують сприятливих початкових умов. Фактично процеси економічної інтеграції між розвиненими країнами та тими, що розвиваються відрізняються лише відправними точками. В той час, як інтеграційні процеси в розвинених країнах протікають в розвинених межах, то країни, які розвиваються мають їх забезпечити [1, р. 405].

Разом з тим, для інтеграційних угруповань в яких беруть участь країни, що розвиваються передбачається більш пільговий режим. У застосуванні положень щодо застосування захисних заходів ГАТС визнає їх право на більшу гнучкість, але необхідно враховувати рівень розвитку цих країн як в цілому, так і в окремих секторах та підсекторах [5, с.76]

У матеріалах ЮНКТАД (III тисячоліття) йдеться про зростання значення країн, що розвиваються на світовій арені, крім того зазначено, що порядок денний у сфері співпраці Південь-Південь може допомогти в перебалансуванні світової економіки на двох рівнях: 1) послугувати опорою для багатосторонніх механізмів, які спрямовують ресурси на виробничі потреби, що зараз залишаються у спекулятивних фінансових колах; 2) стимулювати рівніші, тісніші глобальні торговельні відносини, які допоможуть країнам, що розвивається вийти з бідності [10]. Також відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН (22 грудня 2005 р.) співпраця Південь-Південь є одним з найважливіших елементів міжнародної співпраці в цілях розвитку, відкриває перед країнами, які розвиваються можливості економічного росту. ООН визнає, що вони першорядово відповідальні за таку співпрацю, яка не відміняє, а доповнює співпрацю Північ-Південь і зазначає необхідність підтримки зусиль щодо її розширення; визнає, що регіональні ініціативи країн, які розвиваються у сфері інтеграції є важливою формою співпраці Південь-Південь, що одним з кроків інтеграції у світову економіку є регіональна інтеграція, а також необхідність мобілізації додаткових ресурсів для розширення співпраці Південь-Південь, підтримує заходи на суб-, між- та регіональному рівні щодо розширення співпраці у сфері торгівлі, інвестицій та участь країн, які розвиваються в контексті співпраці Південь-Південь у підтримці країн, постраждалих від стихійних лих; закликає країни, зокрема розвинені, підтримувати співпрацю Південь-Південь і через внески у відповідні фонди (наприклад, Цільовий фонд добровільних внесків для сприяння співпраці Південь-Південь). В документі позитивно відмічено про початок третього раунду переговорів по Глобальній системі торговельних преференцій між країнами, які розвиваються, що є одним з важливих інструментів активізації співпраці Південь-Південь та ін. Цими питаннями в ООН займаються Комітет високого рівня, Спеціальна група по співпраці Південь-Південь та інші структури. [11]. Тобто міжнародні організації сприяють також розвитку інтеграції між країнами, які розвиваються, що проявляється у створенні пільгових умов, відповідних фондів, залучення до їх підтримки розвинених країн та ін.

До речі, подолання відсталості та злиднів країн Півдня оголошено пріоритетним завданням на рівні міжнародних організацій, зокрема СОР, МВФ, ЮНКТАД, ООН [12, с.13]. Тому співпраця між країнами, що розвиваються, інтеграція між ними мала б стати однією з причин їх економічного розвитку, що переслідують безпосередньо члени угруповань та міжнародні організації.

Висновки. У світі спостерігається збільшення кількості інтеграційних угруповань, причому зростає частка між країнами, що розвиваються. І хоча одні вчені вважають, що рівень розвитку країн не є визначальним фактором для розвитку МЕІ, інші навпаки – бачуть необхідність у його врахуванні. Різними є цілі об'єднання між розвиненими країнами, та тими, що розвиваються, зокрема останні прагнуть змінити своє місце у МПП, подолати економічну відсталість, особлива увага приділяється саме сфері виробництва та ін. Хоча часто говорять про співпрацю між країнами, що розвиваються, все ж таки виділяють угруповання, де інтеграція досягла вищого рівня і спостерігається збільшення їх кількості. Аналіз окремих періодів показує особливості МЕІ, а також спричинений нею ріст економіки країн, які розвиваються. Вважаємо, що МЕІ сприяє країнам досягти поставлених цілей, які значною мірою визначаються рівнем розвитку країн, і який потрібно враховувати для успішного використання необхідних інструментів.

Література

1. Kone Salif Is Economic Integration between Developing countries a Singuler Process / Salif Kone // Journal of Economic Integration. – 2012. – P. 386–409. URL: http://www.e-jei.org/upload/JEI_27_3_386_409_458.pdf
2. Медведев В.Ф. Международная экономическая интеграция и национальный суверенитет / В.Ф. Медведев, В.В. Почекина, Э.И. Никитина ; под ред. А.Е. Дайнеко ; Нац. акад. наук Беларуси, Гос. науч. учреждение "Ин-т экономики НАН Беларуси". – Минск : "Право и экономика", 2015. – 243 с.
3. Резніков В.В. Формування комплексного підходу щодо вдосконалення державного регулювання механізму міжнародної інтеграції України : монографія / В. В. Резніков. – Х. : Екограф, 2011. – 168 с.
4. Мировая экономика / [И.П. Васильева, Н.Н. Котляров, В.К. Ломакин, А. М. Портной и др.] ; под ред. В. К. Ломакина ; Московский гос. ин-т международных отношений. – М. : Издательский центр "Анкис", 1995. – 258 с.
5. Международная экономическая интеграция : учеб. пособие / [Н.Н. Ливенцев, В.Н. Харламова, В.Б. Буглай, Д.А. Алешин и др.] ; под ред. Н.Н. Ливенцева ; Московский гос. ин-т международных отношений (ун-т). – М. : Экономистъ, 2006. – 430 с.

6. Політика європейської інтеграції : навч. посіб. / [В. Г. Воронкова, О. М. Кіндратець В. А. Жадко, С. Л. Катаєв та ін.]; за ред. В. Г. Воронкова ; Мін-во освіти і науки України. – К. : Професіонал, 2007. – 512 с.
7. Hosny Amr Sadek Theories of Economic Integration: A Survey of the Economic and Political Literature / Amr Sadek Hosny // International Journal of Economy, Management and Social Sciences. – 2013. – 2(5) May. – P. 133–155. URL: <http://www.waprogramming.com/papers/5157de7c463eb9.70128490.pdf>
8. Праневич А.А. Проблема обеспечения баланса интересов стран в условиях ассиметричной интеграции / А.А. Праневич // Стратегия развития экономики Беларуси: факторы формирования и инструменты реализации : материалы Международной научно-практ. конф., 23-24 апреля 2015 г., г. Минск / Ин-т экономики НАН Беларуси. – Минск : Право и экономика, 2015. – С. 237–248.
9. Соколов В. Региональная интеграция и внутриотраслевая торговля продукцией машиностроения / В. Соколов // МЭиМО. – 2012. – No2. – С. 38–49.
10. Интеграция стран Юга и – ключ к перебалансировке глобальной экономики [Электронный ресурс] // Аналитические записки ЮНКТАД. – 2011. – № 22. – февраль. Режим доступа : http://unctad.org/ru/docs/presspb20114_ru.pdf
11. Сотрудничество Юг-Юг [Электронный ресурс] : Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН [по докладу Второго комитета (A/60/493/Add.2)], 68-е пленарное заседание, 22 декабря 2005 г., шестидесятая сессия, пункт 57 b повестки дня (27 March 2006). – Режим доступа : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/500/34/PDF/N0550034.pdf?OpenElement>
12. Шишков Ю. Глобализация – враг или союзник развивающихся стран / Ю. Шишков // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 4. – С. 3–14.

References

1. Kone Salif Is Economic Integration between Developing countries a Singuler Process / Salif Kone // Journal of Economic Integration. – 2012. – P. 386-409. URL: http://www.e-jei.org/upload/JEI_27_3_386_409_458.pdf
2. Miedviediev V.F. Miezhdunarodnaia ekonomicheskaiia integratsiia i natsionalnyi suvierienitiet / V.F. Miedviediev, V.V. Pochiokina, E.I. Nikitina; pod red. A.E Daineko; Nats. akad. nauk Bielarusi, Ggos. nauch. uchriezhdieniiie "In-t ekonomiki NAN Bielarusi". Minsk: "Pravo i ekonomika", 2015. –243 s.
3. Rieznikov V.V. Formuvannia kompleksnogo pidkhotu shchodo vdoskonalennia derzhavnogho rehuliuivannia mekhanizmu mizhnarodnoii integracii Ukrainiy: monohrafiia / V. V. Rieznikov - Kh. : Ekohraf, 2011. - 168 s.
4. Mirovaia ekonomika / [I.P. Vasilieva, N.N. Kotliarov, V.K. Lomakin, A. M. Portnoi i dr.]; pod red. V. K. Lomakina; Moskovskii gos. un-t miezhdunarodnykh otnoshenii. - M.: Izdatiiskii tsentr "Ankil", 1995. - 258 s.
5. Miezhdunarodnaia ekonomicheskaiia integraciia: ucheb. posobiie / [N.N. Livientsev, V.N. Kharlamova, V.B. Bughlai, D.A. Alioshin i dr.]; pod red. N.N. Livientseva; Moskovskii gos. un-t miezhdunarodnykh otnoshenii (un-t).–M.: Ekonomist, 2006. – 430 s.
6. Polityka yevropeiskoi integracii: navch. posib. / [V.H. Voronkova, O.M. Kindratets, V.A. Zhadko, S.L.Kataiev ta in.]; za red. V. Gh. Voronkova; M-vo osvity i nauky Ukrainiy. - K. : Profesional, 2007. - 512 s.
7. Hosny Amr Sadek Theories of Economic Integration: A Survey of the Economic and Political Literature / Amr Sadek Hosny // International Journal of Economy, Management and Social Sciences. – 2013. - 2(5) May. - P.133-155. URL: <http://www.waprogramming.com/papers/5157de7c463eb9.70128490.pdf>
8. Pranievich A.A. Problema obespecheniia balansa intieriesov stran v usloviiahk assimetrichnoi integracii // Strategiia razvitiia ekonomiki Bielarusi: faktory formirovaniia i instrumienty rializatsii: matierialy Miezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konfieriencii, 23-24 aprielia 2015 g., g. Minsk / In-t ekonomiki NAN Bielarusi. – Minsk: Pravo i ekonomika, 2015. – S. 237-248.
9. Sokolov V. Regionalnaia integratsiia i vnutriotraslievaia trgovlia produktsiiei mashinostroieniia / V. Sokolov // MEiMO. –2012. -No2. –S.38-49.
10. Integraciia stran Yuga i – kluch k pieriebalansirovkie globalnoi ekonomiki// Analitichieskiie zapiski YuNKTAD. – 2011. - №22. – fevral. URL: http://unctad.org/ru/docs/presspb20114_ru.pdf
11. Sotrudnichestvo Yug-Yug: Rezoliutsiia Generalnoi Assamblii OON [po dokladu Vtorogo komiteta (A/60/493/Add.2)], 68-ie plienarnoie zasiedaniie, 22 diekabria 2005 g., shestidiesiataia sessiia, punkt 57 b poviestki dnia (27 March 2006). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/500/34/PDF/N0550034.pdf?OpenElement>
12. Shishkov Yu. Globalizaciia – vrage ili soiuznik razvivaiushchikhsia stran // Mirovaia ekonomika i miezhdunarodnyie otnoshieniia. – 2003. – № 4. – S. 3–14.

Рецензія/Peer review: 06.11. 2017
Надрукована/Printed: 20.12.2017
Рецензент: д.е.н., проф. Пугачов М.І.